

Taas uusi kilpailu

Milloin olet viimeksi ollut jossakin kilpailussa? Kilpailitko itse? Ketä vastaan kilpailit ja miksi? Jos et kilpaillut itse, mitä kilpailua seurasit ja miksi? Mitä se sinussa herätti? Halusitko kilpailla, vai oliko se pakollinen ”paha” jonkin haluamasi asian tähden? Voititko, hävisitkö? Voititko edes itsesi jollain tasolla? Oliko kyseessä edes kilpailu, vai loitko kilpailuasetelman omassa mielessäsi? Kannattiko?

En ole pitkään aikaan osallistunut varsinaiseen kilpailuun. En ainakaan äkkiseltään muista, milloin olisin viimeksi ollut kilpailussa. Koen silti, että olen saatellut itseni kilpailullisiin tilanteisiin, vaikka en ole varsinaisiin kilpailuihin osallistunutkaan. Kun olen hakenut taiteen apurahoja tai työpaikkoja, asetelma on väkisinkin kilpailullinen. Esimerkiksi apurahahaut eivät yleensä kuitenkaan kulje nimellä ”taiteen rahakilpailu” tms., vaikka asetelma on kilpailullinen. Eivätkä muutkaan työpaikkailmoitukset ole yleensä nimetty kilpailuiksi. *”Osallistu työpaikkakilpailuun, voita unelmiesi työpaikka!”* Se kuulostaisi absurdilta, vaikka onkin tavallaan puolittomuus, kun miettii koulutus- tai työpaikkoja, joihin on useampi hakija kuin paikkoja. Joitakin taiteeseen ja sitä kautta myös työllistymiseen liittyviä kilpailuja on kyllä olemassa. Varmasti muillakin kuin taiteen aloilla on vastaavia selkeitä, kilpailun kautta työllistymiseen liittyviä esimerkkejä. Vaikkapa arkkitehtuurin alalla olen taitanut nähdä joitain suunnittelukilpailuja.

Pelasimme bingoa jokin aika sitten kavereiden kesken. Sehän on jonkinlainen kilpailu. Bingossa menestys on kytköksissä lähinnä arpaonneen eikä varsinaiseen taituruuteen, joten kyseessä on hyvin kevyt ja leikkisä kilpailuasetelma, jossa ei voi kauheasti taktikoida. Reaktionopeudella voi tosin olla vaikutusta pelissä sijoittumiseen, jos bingorivi täyttyy jonkun kanssa samaan aikaan – tällöin nopeimmin bingonsa maininnut on voittaja. Minulle tuli jopa hieman menestystä: sain palkinnoksi kynttilän! Johan lämmitti.

Olen seurannut kilpailua muistaakseni viimeksi noin kuukausi sitten, jolloin päädyin ystäväni kanssa oluelle kuppilaan, jossa yllätykseksemme pyöri jääkiekko-ottelu. Sitä sanotaan peliksi, mutta samalla se on selvä kilpailu: joukkue X vastaan joukkue Y. Me seurasimme Suomi–Tanska-ottelua. Suurin osa ihmisistä oli selvästi kokoontunut katsomaan nimenomaan sitä peliä. Olin yllättynyt, kuinka peli imaisi minutkin sisäänsä. Oikein harmittelin, kun meidän täytyi bussiaikataulun vuoksi poistua paikalta pelin ollessa vielä pahasti kesken. Pelin alku oli vauhdikas ja maalirikas Suomen joukkueen puolelta, joten se palkitsi ruhtinaallisesti. Olen lapsena käynyt perheeni kanssa katsomassa jääkiekon SM-liigaa ja ollut melkoinen Kärppä-fani, joten jäähallien tunnelmat ovat minulle tuttuja. En kuitenkaan arvannut, että syttyisin pelin henkeen noin helposti vielä tänäkin päivänä. Riemun huuto pääsi vaistomaisesti Suomen maalien osuessa kohdalleen. Tanskan maalin kohdalla taisin lipsauttaa ruman sanan.

Lapsena innostuin todella paljon jääkiekkopelien yhteishengestä ja niiden aikaansaamasta jännityksestä. Kärpät pärjäsivät siihen aikaan melko hyvin, joten maalit ja voitot palkitsivat usein. Suuri osa pelien henkeä ja hohtoa oli rummutus, kannustuslaulut ja musiikki, jotka raikasivat jäähallissa. Itsekin hoilotin täysillä mukana. Nykyään en varmaan kehtaisi, enkä tuskin lähde areenoille pelejä katsomaankaan. MM-matseja voisi joskus katsoa tv:n välityksellä, ainakin jos Suomi pääsee finaaliin.

Kun seuraamme kilpailua ja olemme jonkun puolella, syntyy kannustusjoukon ja pelaavan joukkueen tai kilpailevan yksilön välille parhaimmillaan yhteisöllisyyden tunne, jossa on oma taikansa. Samaan aikaan läsnä on vastustaja, jonka ei haluta pärjäävän niin hyvin. Tässä tilanteessa saadaan mahdollisuus riemuita jonkun epäonnistumisesta ilman, että se on epäsoveliasta. Siviilielämässä tällainen epäonnistumisen riemu ei tuntuisi terveeltä käytökseltä. Mutta peli on peliä – joka leikkiin lähtee, se leikin kestäköön. Nämä ovat mielenkiintoisia asetelmia. Itse suhtaudun vaikkapa jääkiekkoon nykyään todella leikkisästi. Minulle on ihan sama, kuka voittaa jääkiekkokilpailut tai muutenkin kilpailut. Toki on ihan hauskaa, jos vaikkapa Suomi pärjää. Monille asia tuntuu olevan todella totinen paikka. Esimerkiksi omassa lähipiirissäni on henkilöitä, joita ärsyttää oikeasti todella paljon, jos heidän kannustamansa joukkue ei pärjää. Siitä koituu kiroilua, pelaajien moittimista ja yleisen mielentilan laskua jopa pidemmäksi aikaa. Monet tuntuvat myös tietävän todella hyvin, mitä pelaajan pitäisi milloinkin tehdä, ja saattavat jopa suuttua pelaajalle, mikäli liikkeet eivät mene aivan kuten he haluaisivat.

Pelien tohinassa pääsee kokemaan ja purkamaan monenlaisia tunteita, joita arkielämässä ei välttämättä kohtaa. Siitä niiden koukuttavuudessa on varmasti paljon kyse. Häviö riipii, mutta voitto palkitsee sitäkin makeammin. On uskomatonta, kuinka vahvasti voitto voi tuntua omalta, vaikka et koskisi pelivälineisiin itse lainkaan. Lapsena kuvittelin, että minun kannustuksellani on oikeasti voimaa ja vaikutusta peliin. Saattoihan sillä ollakin, mikäli jonkinlaista metafyyssistä energianvaihtoa tapahtuisi vastaavissa tilanteissa.. Tätä ei ole ainakaan tieteellisesti pystytty vielä todistamaan.

Kilpailua tapahtuu paljon muuallakin kuin pelien tiimellyksessä. Se on syvällä myös monien yhteiskuntien rakenteissa, ja toisaalta kaikessa luonnossa, kun katsotaan kasveja ja eläimiä. Peli voi olla hyvin raakaa myös ihmiselämän ulkopuolella, se on luonnon laki. Ihmisellä on tässä kuitenkin ehkä hieman enemmän valinnanvapautta, uskaltaisin väittää. Meidän ei ole pakko kilpailla elintilastamme samalla tavalla, vaikka monet sitä tekevät. Ja vielä hyvin likaisella ja ahneella pelillä.

Kilpailuyhteiskunta on yhteiskunta, jossa vallitsee esimerkiksi voimakas kamppailu työpaikoista. Taidamme elää sellaisessa; ainakin tämänhetkinen tilanne näyttää siltä. Työpaikkoja on vähän, työttömiä paljon. Myös koulutukseen liittyy paljon kilpailullisuutta, se on ihan selvää. Itse pyrin pysymään mahdollisimman kaukana suurimmasta osasta kilpailuista,

sillä en tykkää kilpailla. Yhteiskunnassa minä kuitenkin haluan omalla tavallani olla mukana, joten osallistun jossain määrin sen luomiin kilpailuasetelmiin.

Olenko huono häviäjä, vai enkö uskalla tai halua lähteä kilpailuun muista syistä? En tiedä olenko hyvä voittajakaan. Jos menestyn, se tarkoittaa, että joku muu jää menestyksestä paitsi. Se saattaa harmittaa myös minua. Toki tietyissä asioissa on mahtava menestyä ja voittaa, mutta tekisin sen ennemmin ilman kilpailun tunnetta – tai niin, että kaikki voisivat voittaa. Mutta eihän se niin voi mennä. Kaikkialla ei ole tilaa kaikille. Lapsena kävin jonkin verran yleisurheilukilpailuissa, mutta oli kurjaa kilpailla, varsinkin jos kilpakumppanit olivat omia kavereita. Minulla ei lopulta ollut niin paljon kilpailuviettiä tai intoa, että olisin halunnut jatkaa yleisurheilua kilpailullisesti. Pohdin jo silloin kilpailujen omituisuutta ja turhamaisuutta. Jäin silti harrastamaan esimerkiksi korkeushyppyä, koska se oli niin mukavaa – mutta niin, että haastoin vain itseni. Nyt en ole moneen vuoteen hypännyt. Tekisi kyllä mieli testata – selviäisikö rimakauhutta!?

Kilpaileminen voi siis kohdistua myös itseään kohtaan. Voidaan puhua itsensä haastamisesta tai voittamisesta. Meissä ihmisissä on eri puolia, jotka taistelevat ja tasapainottelevat keskenään, kuten tunteet ja järki. Tämä asetelma voisi käytännön tasolla ilmetä vaikkapa himona jotakin asiaa kohtaan, jota ei ole järkeä tavoitella sen aiheuttaman terveyshaitan tai muun harmin tähden. Usein himotaan jotain, mikä antaa hetken hurmaa, mutta kostautuu lopulta. Päihteet ovat tästä yleinen esimerkki. Ne voivat helpottaa oloa hetkeksi, mutta samalla ne vain siirtävät pahaa oloa, joka saattaa tulla entistä pahempina takaisin aineen vaikutuksen haihtuessa. Kuten krapula.

Tämä järki vastaan tunteet -asetelma on ihmiselämän suuri haaste ja kehityskohde, jonka kanssa kaikki painivat varmasti jossain vaiheessa elämäänsä. Itse olen ollut siinä monessa kohdin ihan surkea. Lapsena söin esimerkiksi joulukalenterin suklaat usein aivan ennen aikojaan. Saatoin malttaa pari tai kolme päivää, kunnes ahmin kaikki suklaat kerralla. Sen jälkeen piilotin joulukalenterin raadon syvälle vaatekaappini perälle, jotta vanhempani eivät huomaisi ahneuttani. Tuskinpa heitä se lopulta olisi kiinnostanut, omapahan oli asiani. Oli tavallaan helpompi ahmia kaikki suklaat kerralla kuin painia jokapäiväisen kiusauksen ja himon parissa. Jälkikäteen saattoi hieman harmittaa, kun suklaata ei ollutkaan enää tarjolla. Itsekurini ei ole tainnut olla kovin sinnikästä sorttia, mutta makeanhimo minussa on sen sijaan ollut erittäin sitkeä.

Kun mietin tekemääni taidetta suhteessa kilpailuteemaan, löydän sen parhaiten elämäni ensimmäisestä varsinaisesta performanssista. Esitys oli taidekoulun pääsykoeperformanssi, jonka aiheena oli *valta*. Teosta suunnitellessani tiedostin vahvasti, että se tulee kilpailemaan muiden pääsykoe-esitysten kanssa. Se ei tuntunut hyvältä, mutta halusin opiskelemaan, joten leikkiin oli ryhdyttävä ja pelin henki hyväksyttävä. Otin kilpailun tunteen haastavuuden osaksi esitystä, jolloin se muuttui voimavaraksi. En muista esityksen kulkua tarkasti, mutta alussa lausuin tekstiä hiilestä – kuinka se on elämän alku- ja loppuaine ja läsnä kaikkialla. Sitten

pelasin ”shakkia”, jossa jonglöörauspallot olivat pelinappuloita, mutta siirtelin itse myös niitä vastustajan nappuloita. Siinä ei ollut varsinaista logiikkaa, mutta se oli riittävä viittaus kilpailuun ja shakkipeliin, jota käydään itseä vastaan. En edes oikeasti osaa pelata shakkia. Sitten sytytin viereen iloisesti leimahtavan nuotion, jonka päälle nostin shakkiruudullisen pelipöydän. Nousin pöydän päälle seisomaan niin pitkäksi aikaa kuin uskalsin, kunnes palasin viereiselle suurelle kivelle lausumaan hiileen liittyvät loppusanat. Esityksen sisällössä koin kilpailevani sekä itseäni että luonnonvoimia vastaan, mutta samalla alleviivasin kilpailun hölmöyttä ja riskejä, joita me otamme joidenkin ”tärkeiden” asioiden tähden. Tässä tapauksessa kyse oli opiskelupaikan saamiseen liittyvästä tärkeydestä.

Minulla välähti jokunen vuosi sitten mieleen taidetapahtuma, joka järjestettäisiin urheilustadionilla. Olisi mielenkiintoista asettaa taide, urheilu ja kilpailu yhteen. Selostaja voisi olla vaikkapa joku sanataiteilija, joka on nokkela suustaan. Kilpailijat voisivat kilpailla ennemminkin esimerkiksi liikkumisen tyylistä ja sen jättämästä jäljestä kuin nopeudesta tai muista perinteisistä urheilusuorituksista. Myös kisa-asut voisivat olla osa kilpailua. En ole tätä vielä kehittänyt pidemmälle, mutta olisihan tuollainen urheilujuhla hieno nähdä ja ehkä tuottaakin. Mikä sen nimi sitten olisikaan – ”Taideurheilun mestaruuskilpailut” kenties? Mikäli yhteistyö aiheen tiimoilta kiinnostaa, ota yhteyttä, niin katsotaan, voisiko sille löytyä tila ja aika! Yksin en näin suurta tapahtumaa halua lähteä tuottamaan.

En halua järjestää kilpailua kilpailun vuoksi, vaan kyseenalaistaakseni kilpailullista kulttuuria taiteen keinoin. On esimerkiksi käsittämätöntä, kuinka moni ihminen pitää urheilukilpailuja ihan perusjuttuna, mutta saattaa kyseenalaistaa taiteen ja kulttuurin tarpeellisuutta tai jopa korostaa sen turhuutta, tai sitä kuinka se on jokin luksustuote, jota me emme oikeasti tarvitse. Yhtä lailla kilpaurheilu voidaan nähdä turhana. Sen lisäksi se kuluttaa valtavasti maapallon resursseja, kun suuria kisoja ja kisakyliä rakennetaan ja ihmiset matkustavat niihin kaukaakin. Urheilu mielletään hyvinvointina, mutta siihen liittyy paljon muutakin. Siellä liikkuu varmasti iso raha, joten se nähdään yhteiskunnassa ehkä siksi hyväksyttävämpänä ja tarpeellisempana kuin taide. Ehkä?

Taideurheilun mestaruuskilpailuissa lajeja voisivat olla vaikkapa:

1. **Jälkijuoksu:** Kilpailijat juoksevat 400 metrin matkan. Kenkien pohjiin on kiinnitetty hitaasti väriä vapauttavat säiliöt. Voittaja ei ole nopein juoksija, vaan se, joka onnistuu muodostamaan juoksunsa rytmillä, nopeuden vaihteluilla ja askelpituudella mielenkiintoisimman kuvion radalle. Tuomaristo arvioi lopputulosta stadionin yläpuolelta otetun ilmakuvan perusteella.
2. **Valomiekkailu:** Perinteinen miekkailu kohtaa valotaiteen ja tanssin. Miekkailijoiden puvut ja miekat on varustettu LED-valoilla, jotka jättävät valojälkiä pimeyteen. Hyödynnetään pitkää valotusaikaa, joka projisoidaan screenille. Ottelu on

koreografinen kamppailu, jossa pisteitä saa liikesarjojen harmoniasta, akrobatiasta ja valokuvioden estetiikasta.

3. **Painovoima-akvarelli:** Taiteilijat roikkuvat stadionin kattorakenteista kuminauhoilla tai trapetsilla maalipussien kanssa. Tehtävänä on suorittaa ilmaliikkeitä (voltteja yms.) ja samalla vapauttaa väriä alla olevalle valkoiselle kentälle. Liike- ja kuviokokonaisuudet pisteytetään.
4. **Resonanssikuula:** Kuulantyöntöpaikalle on asetettu sarja erikokoisia, viritettyjä kieliä (vähän kuin jättimäinen kantele). Kuulantyöntäjä pyrkii työntämään kuulan tiettyihin kohtiin kenttää luodakseen melodisen sarjan tai soinnun. Pisteitä saa osumatarkkuudesta, voimasta ja syntyneen äänen puhtaudesta.
5. **Tuuliveistosviesti:** Joukkueen on kuljetettava stadionin ympäri herkkä, kineettinen veistos. Veistos on rakennettu niin, että se liikkuu ja muuttaa muotoaan vain, jos sitä kannetaan juuri oikeassa kulmassa ja tasaisella nopeudella. Jos veistos pysähtyy, joukkue saa virhepisteitä. Arvostelu perustuu liikkeen sulavuuteen ja veistoksen pitämiseen "elossa".
6. **Luovin urheiluasu:** Taiteilijan tulee kehittää itselleen nerokas ja luova urheiluasu, jota hän esittelee valitsemansa tai kehittämänsä lajin parissa. Asut arvioivat tekstiilitaiteen ja urheilun ammattilaiset yhteistyössä.

Minkä lajin sinä valitsisit? Vai tulisitko yleisöön seuraamaan kilpailuita? Tämä on niin massiivinen idea, että toteuttaminen näillä lajeilla vaatisi melkoiset resurssit, mutta "karvalakkimallin" kilpailun voisi järjestää matalammalla kynnyksellä pienelläkin stadionilla. Lajeja voisivat olla esimerkiksi hienoin kehon jättämä kuvio pituushyppylaatikoiden hiekalla, matkan taittaminen taiteellisesti rikkaimmalla tyylillä, veistoksentyöntö tai pensselinheitto, hienoin urheiluasu..

Jään pohdiskelemaan aihetta, ehkä nämä vielä joskus järjestyvät. Tosin viisain kilpailu, joka tänä päivänä voitaisiin mielestäni järjestää, olisi maailmanlaajuinen rauhan, rehellisyyden ja rakkauden kilpailu. Sen asian edistämistä voimme onneksi vaalia omissa elämissämme ja sydämissämme.

Kirjoittaja: Milla Tervakangas

Tämä teksti on kirjoitettu osana "Vapautta!" - projektiani, jota on rahoittanut Suomen kulttuurirahasto.